

UW GEZONDHEID, ONZE FOCUS.

PARTIJPROGRAMMA PARTIJ VOOR EEN GEZONDE GEMEENTE

www.partijgezondegemeente.be

Maak van uw gemeente een gezondere gemeente

Gezondheid, daar ligt bijna 2 op 3 van uw inwoners wakker van.

Stoppen met roken, evenwichtiger eten, meer bewegen, matig gebruik van alcohol, ... Mensen maken bewuste of onbewust keuzes die hun gezondheid beïnvloeden. Ook hun leefomgeving is een bekommernis én terecht. De vraag naar meer groene ruimtes, minder luchtverontreiniging, een stressvrije omgeving, een zonder aanbod van eten en drank in scholen was nog nooit zo groot.

Daarom hebben we een nieuwe partij opgericht en zoeken we uw steun: de Partij voor een Gezonde Gemeente (PGG)

Voor de PGG is het zonneklaar: gezonde mensen zijn blije mensen. En een Gezonde Gemeente is een aantrekkelijke gemeente. Ons streefdoel? Tegen 2025 willen we van uw gemeente een nog gezondere gemeente maken. Elke inwoner, bezoeker en medewerker moet kunnen opgroeien, wonen, werken, spelen in een gezonde leefomgeving waarin er meer sociale samenhang is en meer gelijke gezondheidskansen voor iedereen weggelegd zijn.

“ **Veranker preventieve gezondheidszorg in uw lokale beleid. Zo helpt u de Vlaming stap voor stap op weg naar een gezonder leven in 2025.** ”

Zet gezondheid op uw programma voor de lokale verkiezingen van 14 oktober 2018!

Uw gemeente kan het maken van gezonde keuzes vergemakkelijken. Zo biedt u de kiezer uitwijkmogelijkheden naar een gezonder leven. Maar niet alleen de kiezer wint erbij. Met aandacht voor preventieve gezondheidszorg in uw lokale beleid zet u zich als geëngageerde gemeente en politicus nog meer op de kaart.

Bovendien staat u er niet alleen voor! Gezondheid wordt als thema meer dan ooit ondersteund door vele organisaties op het terrein. (Boven)lokale, publieke en private partners, middenveldorganisaties en geëngageerde burgers werken nu al met meer dan 275 Vlaamse en Brusselse gemeenten samen volgens de principes van een Gezonde Gemeente aan meer gelijke gezondheidskansen voor iedereen.

* De Partij voor een Gezonde Gemeente (PGG) is uiteraard een fictieve partij. De voltallige sector van de preventieve gezondheidszorg roept op deze manier lokale politici op om in te zetten op een lokaal preventief gezondheidsbeleid dat ten goede komt aan de noden van de burgers van hun gemeente.

Vijf redenen om preventieve gezondheidszorg op uw politieke agenda te zetten

- Zo toont u dat u **oprecht begaan bent met de gezondheid** en het algemene welbevinden van **alle burgers in uw gemeente**. U levert immers inspanningen om tegemoet te komen aan de wensen en noden van ouders met jonge kinderen, senioren, toeristen, werknemers, alleenstaanden, kwetsbare groepen (zoals mensen in armoede, personen met een handicap, chronisch zieken, jongeren, ...).
- Zo helpt u de **gezondheid van kwetsbare groepen** (bv. jongeren, vluchtelingen, leeflooncliënten, ...) **te bevorderen** door komaf te maken met zogenaamde sociale determinanten (factoren die de gezondheid beïnvloeden zoals vochtige huizen, werken in een ongezonde omgeving, gebrekkige kennis over ons gezondheidszorgsysteem, psychologische drempels om aan te sluiten bij de lokale sportclub, ...).
- Zo zet u uw gemeente op de kaart. U bent een geëngageerde gemeente met een visie op gezondheid en vervult een **voorbeeldrol voor uw medewerkers, burgers, organisaties en andere buurgemeenten**.
- Zo ondersteunt u **vrijwilligers en professionelen** die zich dagelijks inzetten voor een goede gezondheidseducatie en -zorg.
- Zo geeft u mee een **zinvolle invulling aan het Strategisch plan 'De Vlaming leeft gezonder in 2025'**¹ én draagt u bij aan de realisatie van **duurzame ontwikkelingsdoelen**² van de **Verenigde Naties**. Het gaat dan vooral om het bevorderen van de gezondheid (doelstelling 3), het creëren van veerkrachtige steden en gemeenten (doelstelling 11), het bestrijden van armoede (doelstelling 1) en het vergroten van de biodiversiteit (doelstelling 15).

Hoe pakt u het concreet aan?

Als lokale beleidsmaker staat u dicht bij de burger, véél meer dan elk ander bestuursniveau. U hebt snel toegang tot de juiste en meest recente informatie en geniet het vertrouwen van de bevolking. Als geen ander kunt u een lokaal antwoord bieden op nieuwe maatschappelijke noden. Aandacht voor preventie en gezondheid is er eentje van levensbelang. Laat deze kans niet liggen.

Als Partij voor een Gezonde Gemeente deden we ons huiswerk: we stoomden een heel programma voor u klaar, met gezondheidsdoelen en -strategieën, mogelijke beleidsdomeinen waar aan gezondheid gewerkt kan worden en acties die u in uw gemeente kunt organiseren.

Wij reiken u met plezier deze bouwstenen aan om uw verkiezingsprogramma en - wanneer u na oktober 2018 een mandaat krijgt - uw bestuursakkoord samen te stellen met een gezondheidsprogramma dat uw kiezer aanspreekt.

Zo komt u op 14 oktober 2018 nóg overtuigender over bij al uw inwoners in het stembokje.

Wat is een 'Gezonde Gemeente'?

Dat is een gemeente die werk maakt van een preventief gezondheidsbeleid. Een Gezonde Gemeente ijvert voor meer gelijke gezondheidskansen voor iedereen en streeft naar een maximaal gezonde omgeving.

Om succesvol te zijn, zet u in op vier preventiestrategieën³:

- **Informereren en sensibiliseren** over gezondheid en een gezonde leefstijl.
- De **lokale leefomgeving gezonder maken** en een **gezond aanbod verzekeren** voor alle inwoners, bezoekers, werknemers, ...
- **Het maken en laten naleven van afspraken en regels** die gezond gedrag stimuleren en belonen en ongezond gedrag ontmoedigen of verbieden.
- Een zorgaanbod ter beschikking stellen om risico's en/of problemen tijdig te detecteren en erger te voorkomen via **zorg en begeleiding**.

Keuzes maken om succesvol te zijn

Een Gezonde Gemeente werkt planmatig en maakt onderbouwde keuzes. Een actie of project kan focussen op een bepaalde doelgroep (jongeren, personen met een migratieachtergrond, personen met een beperking, ...), een specifieke buurt, wijk of de hele gemeente. Bovenlokaal kan uiteraard ook, want gezondheidsuitdagingen stoppen niet aan de gemeentegrenzen⁴.

Om zo'n geslaagd beleid te ontwikkelen, besteedt een Gezonde Gemeente aandacht aan:

- de ontwikkeling van een **langetermijnvisie**.
- de **samenwerking** met verschillende publieke en private partners.
- **burgerparticipatie** tijdens de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van het gezondheidsbeleid.
- interne en externe **communicatie** rond (preventieve) gezondheid.
- het vervullen van een **voorbeeldfunctie** in diverse levensdomeinen zoals vrije tijd en werk (bv. gezond werken promoten als werkgever).

- voldoende **bestuurskracht** om beleidsmakers, -uitvoerders en -adviseurs te versterken in de realisatie van een lokaal preventief gezondheidsbeleid.

Wilt u aan de slag? Wij bieden u in dit **programmaboekje** de nodige inspiratie voor acties. Elk van de voorgestelde acties komt tegemoet aan minstens een van de vier preventiestrategieën en succescomponenten.

Selecteer en formuleer uw eigen programma naar de kiezer met de programmapunten op www.partijgezondegemeente.be

Stap mee in deze succesformule

Vlaanderen en Brussel tellen intussen al meer dan 275 Gezonde Gemeenten die deze principes onderschrijven. Met de steun van [de Vlaamse Logo's](#), [de Centra Geestelijke Gezondheidszorg](#), [Het Vlaams Instituut Gezond Leven](#) en andere Vlaamse expertisecentra, publieke en private organisaties en geëngageerde burgers werken zij stapsgewijs aan een sterk lokaal preventief gezondheidsbeleid.

Hoe vult u een 'lokaal preventief gezondheidsbeleid' precies in?

Werken aan gezondheid, dat is werken zonder hokjes. Gezondheid is een thema dat als rode draad doorheen het hele gemeentelijke beleid loopt. Dit noemt men ook 'health in all policies'. Werken rond gezondheid gebeurt dus best niet enkel op de gezondheids- of welzijnsdienst, maar ook op de seniordienst, mobiliteitsdienst, sociale dienst, sportdienst, milieudienst, jeugddienst, dienst ruimtelijke ordening, woondienst, groendienst, onderwijs, communicatiedienst en dienst burgerzaken...

Kortom, alle lokale diensten en beleidsdomeinen moeten samen bewust aandacht schenken aan gezondheid en steeds de vraag stellen of interventies de gezondheid van de inwoner ten goede kunnen komen. Bruggen bouwen tussen gezondheid en de andere beleidsdomeinen is dan ook een uitdaging voor volgende legislatuur.

Zes zorgvuldig gekozen beleidsdomeinen die uw focus bepalen

Met het idee in het achterhoofd dat meerdere diensten het preventief gezondheidsbeleid vormgeven, kiest de PGG voor zes beleidsdomeinen met een grote impact op de gezondheid van uw inwoners.

Concreet schuiven we volgende beleidsdomeinen naar voren:

- **Zorg- en welzijnsvoorzieningen**
- **Gezonde publieke ruimte**
- **Gezonde wijk**
- **Gezond wonen**
- **Gezondheid en veiligheid**
- **Gezond klimaat**

Maar denkt u daar gerust ook lokale economie, onderwijs, vrije tijd of mobiliteit bij. We maakten een keuze en beseften dat elke keuze verliezen is. Het is aan u om uw prioriteiten te bepalen en daadkracht te tonen op korte, middellange en lange termijn door uw visie op gezondheid steeds voor ogen te houden. En bij de latere uitvoering van uw acties rond preventieve gezondheidszorg kan uw Logo u adviseren, ondersteunen en/of doorverwijzen naar de juiste thematische organisaties. Voor advies en uitwerking van acties die behoren tot andere beleidsdomeinen (in het kader van Health in all Policies) kan uw Logo u gericht doorverwijzen naar en in contact brengen met organisaties uit die betreffende beleidsdomeinen.

TWEE GROTE DOELSTELLINGEN EN ZES GLASHELDERE SPEERPUNTEN VERDUIDELIJKEN UW DOELEN

Vanuit onze 6 beleidsdomeinen formuleerden we 2 grote doelstellingen en 6 speerpunten.

In onze Gezonde Gemeente werken we tussen 2019 en 2025 nog beter aan **nog meer gezondheid voor iedereen**. We richten ons niet alleen naar onze **inwoners**, maar ook naar onze **bezoekers** en **werknemers**. We stimuleren gezonde keuzes in een gezonde omgeving. Dit doen we samen met al onze diensten, burgers en organisaties op ons grondgebied.

Als Gezonde Gemeente besteden we **bijzondere aandacht** aan de **meest kwetsbaren** en **verbinden we lokale thema's en noden aan bovenlokale ontwikkelingen** zoals het Vlaamse preventieve gezondheidsbeleid en de duurzame ontwikkelingsdoelen. Hiermee boeken we driemaal winst... lokaal, Vlaams en internationaal.

De **zorg- en welzijnsvoorzieningen** in de gemeente besteden meer aandacht aan preventie en gezondheidsongelijkheid.

Inwoners ervaren de ingerichte gemeentelijke **publieke ruimte** als een gezonde en aangename leefomgeving..

In elke **wijk** zijn er burgers en organisaties actief die samen met het gemeentebestuur investeren in meer sociale, mentale en fysieke gezondheid.

Er zijn meer **woningen** en gebouwen met een gezond binnenmilieu voor bewoners, werknemers en bezoekers.

De gemeente is een **veiligere** plek waar het fijn vertoeven is.

Het gemeentelijke beleid is gericht op het voorkomen van de **klimaatopwarming** en het milderen van de impact op de gezondheid van alle burgers.

SPEERPUNT 1: ZORG- EN WELZIJNSVOORZIENINGEN

Zorg, welzijn en nazorg zijn de sterke pijlers van een integraal lokaal sociaal beleid, maar ook preventie speelt een cruciale rol. Elk gemeente kan het verschil maken door de bestaande zorg- en welzijnsvoorzieningen en -diensten aan te moedigen om meer oog te hebben voor preventie in hun reguliere werking. Ze kunnen risico's en/of problemen tijdig detecteren en erger voorkomen via zorg en begeleiding. De uitdaging bestaat erin om alle preventie- en gezondheidsinitiatieven breed toegankelijk te maken en de samenwerking tussen gemeente, OCMW, zorgverstrekkers en welzijnsdiensten te bevorderen.

Sprekende cijfers:

32.090

32.090 opnames in algemene ziekenhuizen in België waren in 2014 te wijten aan alcoholgebruik. Dat komt overeen met 7 op 1.000 ziekenhuisopnames⁵.

41%

In Vlaanderen gebruikt slechts **41% van de** laagst opgeleide vrouwen anticonceptie, tegenover **80% van de vrouwen die hoger onderwijs volgden**⁶.

7u

In de helft van de Vlaamse gemeenten bedraagt de capaciteit om te werken aan preventie **7 uur of minder per week**⁷.

33%

In 2013 gaf **33% van de Belgische bevolking van 15 jaar of ouder aan psychische problemen te ervaren**, zoals zich gestresseerd voelen of gespannen zijn, verdrietig of gedeprimeerd zijn of niet kunnen slapen vanwege grote zorgen⁸.

01

Hoe brengt u dit speerpunt in uw gemeente concreet tot leven?

Er zijn 101 manieren om in uw gemeente werk te maken van meer preventie binnen het bestaande publieke en private zorg- en welzijnsaanbod. Wij selecteerden alvast enkele grote en kleine ideeën die u aardig op weg zetten. We maakten een onderscheid tussen acties die geïnitieerd kunnen worden vanuit het beleidsdomein gezondheid en welzijn en acties die komen vanuit andere beleidsdomeinen en een positieve impact hebben op de gezondheid. Dit is 'health in all policies' in de praktijk. Uw logo kan u adviseren en ondersteunen bij uw acties rond preventieve gezondheidszorg en/of doorverwijzen naar de juiste thematische organisaties. Voor advies en uitwerking van acties die behoren tot andere beleidsdomeinen (in het kader van Health in all Policies) kan uw Logo u gericht doorverwijzen naar en in contact brengen met organisaties uit die betreffende beleidsdomeinen.

Acties rond gezondheid en preventie die u kunt aanbevelen

De gemeente engageert zich om mee te werken aan verschillende **Vlaamse bevolkingsonderzoeken** naar borstkanker, dikkedarmkanker en baarmoederhalskanker en zet hierrond (inter) gemeentelijk campagnes op.

De gemeente **zet met haar partners in op Vlaamse campagnes** zoals de Vaccinatieweek, Werelddag tegen tabak, Tournée Minerale, Week van de Geestelijke Gezondheid of Week van de Valpreventie. Om alle sensibiliseringscampagnes te kennen, contacteert u best uw Logo.

De gemeente betreft ook andere beleidsorganen zoals de **sportdienst, cultuurdienst, milieudienst**, enz. die baat hebben bij een betere kennis en dus deskundigheidsbevordering inzake preventieve gezondheid en (gezondheids)ongelijkheid.

De gemeente voorziet een **laagdrempelig onthaal** waar burgers sneller een antwoord vinden op vragen over gezond leven en gezondheidsproblemen (o.a. verslaving, materiële bekommernissen, geldproblemen), makkelijker kennismaken met het (boven)lokale aanbod van preventieve zorg- en welzijnsdiensten en gericht worden doorverwezen. Een telefonisch of digitaal contactpunt verlaagt de drempel en vergroot de bereikbaarheid.

De gemeente voorziet **op de gemeentelijke website en in het gemeentelijk informatieblad** een rubriek met daarin meer informatie over de Druglijn, Tele- Onthaal, de Zelfmoordlijn, de Holebifoon, de Kinderen- en Jongerentelefoon, het Antigifcentrum, enz. Voor de namen van alle hulplijnen, contacteert u best uw Logo.

De gemeente en haar buurgemeenten nemen deel aan het project **Bewegen op Verwijzen** (BOV) en zetten zo met gepersonaliseerd advies kwetsbare groepen aan tot een meer gezonde levensstijl.

De gemeente sensibiliseert kwetsbare (groot)ouders proactief via de **Huizen van het Kind** om een gezonde en actieve leefstijl aan te houden tijdens alle leeftijdsfasen van hun (klein)kinderen.

De gemeente richt een lokale **gezondheids- en welzijnsraad** op met burgers en professionals. Zo is het mogelijk om lokale gezondheidsnoden en behoeften snel te detecteren en er effectief op in te spelen.

De **sociale en/of de gezondheidsdienst** heeft het mandaat en deskundigheid om alle gemeentelijke initiatieven te toetsen op **toegankelijkheid** van (preventieve) zorg en welzijnsvoorzieningen.

De gemeente versterkt de capaciteit van de **gezondheids- en/of welzijnsdienst** om zo meer mogelijkheden te hebben voor gezondheidsbevordering en ziektepreventie. Dat kan door **bijkomend (inter)gemeentelijk personeel** aan te werven en extra interne vormingen te organiseren over gezonde voeding, suïcidepreventie, vroeginterventie bij drugsproblemen en valpreventie. Daarbij is het van belang om oog te hebben voor de vragen en noden van etnisch culturele minderheden.

Acties in het kader van 'health in all policies' die tevens de gezondheid bevorderen

De gemeente organiseert **periodiek lokaal overleg met alle professionele zorgverstrekkers** (huisartsen, paramedici...), **zorg- en welzijnsdiensten**. Meer samenwerking en afstemming zijn noodzakelijk voor een samenhangend lokaal sociaal beleid met aandacht voor gezondheid.

De gemeente zet gezondheidsprojecten op poten in **woonzorgcentra** om de solidariteit tussen de verschillende generaties te versterken.

De gemeente versterkt de gezondheidsvaardigheden van **inwoners met zorgnoden** zodat ze meer zelfstandig en bewuster gezonde keuzes kunnen maken.

De gemeente versterkt de **deskundigheid van de sociale dienst** om naast financiële en materiële noden ook meer aandacht te hebben voor preventieve gezondheid in de maatschappelijke dienstverlening).

De gemeente gaat proactief en aanklappend op zoek naar **gevallen van onderbescherming** om ze te verhelpen. Rechten worden in de mate van het mogelijk zo veel mogelijk automatisch toegekend.

02 Inspirerende voorbeelden

Meer dan 275 Vlaamse en Brusselse gemeenten zitten al op het goede spoor: zij werken volgens de principes van een Gezonde Gemeente aan meer gelijke gezondheidskansen in een gezonde omgeving voor iedereen. Volgende initiatieven kunnen een bron van inspiratie zijn om aan de slag te gaan met gezondheidsbevordering, ziektepreventie en gezondheidsongelijkheid in uw gemeente.

“ **Afgelopen jaar organiseerden wij in ons lokaal dienstencentrum een grote campagne rond borstkankeropsporing. Dit deden we samen met enkele vrouwenorganisaties. Wat een succes!** ”

“ **In de sociale dienst helpen wij sinds een jaar onze cliënten ook met vragen over gezonde voeding en beweging.** ”

- [Informeel buurtzorgnetwerken in Antwerpen](#)
- [Het erfbetredersnetwerk in Oudenaarde](#)
- [Rookstopcursussen in Westerlo](#)
- [Het nieuwe balieconcept in Aalst](#)
- [De drempelmeter in Hasselt](#)
- [Het Zanzuproject in Deurne-Noord](#)
- [Bewegen op verwijzing in Leuven](#)
- [Het gezond personeelsbeleid van Eeklo en Laarne](#)

03

Vragen & antwoorden

Hoe kunnen wij onze inwoners die nu cliënt zijn bij het OCMW nog motiveren om ook aandacht te hebben voor preventie? Zij hebben al zoveel materiële en financiële problemen.

Koppel uw preventieve initiatieven aan bestaande hulpvragen of gebruik preventie als middel om moeilijkerere problematieken te bespreken.

Tijdens een kookworkshop kunt u budgetbegeleiding bespreken of tijdens budgetbeheer kunt u extra aandacht aan de prijs en gevolgen van roken besteden. Vaak leeft het vooroordeel dat kwetsbare inwoners geen interesse hebben in initiatieven rond gezonde voeding, meer beweging, stoppen of verminderen met roken, ... Het tegendeel is echter waar. Het gaat vooral om de aanpak van die initiatieven. Als deze participatief en op maat worden opgebouwd en inspelen op de juiste determinanten (bv. sociale steun), dan kan dit aanslaan bij kwetsbare doelgroepen.

04

Meer leesvoer

Wilt u meer te weten komen over hoe u in uw zorg- en welzijnsvoorzieningen ruimte kunt maken voor preventie? Raadpleeg dan onderstaande publicaties, boeken en websites die wij speciaal voor u selecteerden.

- [VIGeZ \(2016\). Wat zijn gezondheidsvaardigheden?](#)
- [VVSG Praktijkendatabank Lokaal Sociaal Beleid](#)
- [Formesyn N. et al. \(2017\) Kansarm, maar niet kansloos](#)
- [Meeus M. & Gebruers N. \(2016\) Health Literacy: from reference to review](#)
- [Vlaams Instituut Gezond Leven \(2015\) 7 Tipfiches voor een integraal lokaal gezondheidsbeleid](#)
- [VVSG \(2011\) Denkttekst over regie en coördinatie](#)
- [VVSG \(2015\) Nota over toegang tot zorg en gezondheid](#)
- [Vlaams Instituut Gezond Leven \(2017\) Gezond werken](#)

SPEERPUNT 2: GEZONDE PUBLIEKE RUIMTE

Goed begonnen, is half gewonnen. Alles start bij een ruimtelijk beleid dat de gezondheid stimuleert, zowel op mentaal als fysiek vlak. Denk aan inrichting en extra overstapmogelijkheden volgens het STOP-principe: eerst Stappen, dan Trappen, Openbaar vervoer en tot slot Personenwagens. Of aan een publieke ruimte die minder luchtverontreiniging en geluidshinder realiseert, die inspireert tot meer beweging en een plek waar mensen elkaar ontmoeten, die mentale rust brengt en die gezonde voeding promoot.

Sprekende cijfers:

161%

Met een goed ingerichte publieke ruimte zorgt u ervoor dat mensen **161% meer bewegen**⁹.

4kg

Mensen die vooral de **auto nemen, wegen gemiddeld 4 kg meer dan mensen die voornamelijk fietsen** om zich te verplaatsen¹⁰. Met een goed ingerichte publieke ruimte stimuleert u hen om de fiets te nemen.

80
minuten

Verhoogt u de **woondensiteit**, verbetert u de **stratenconnectiviteit** en **mengt u meerdere functies** (wonen, winkelen, spelen, werken, ...) in uw buurt, dan leggen **volwassenen gemiddeld 80 minuten per week meer te voet af**¹¹.

44%

44% van de gemeenten heeft de afgelopen 3 jaar ingezet op **volkstuinten**⁷. U ook? Zo stimuleert u gezond eten, sociale cohesie en mentaal welbevinden.

10'

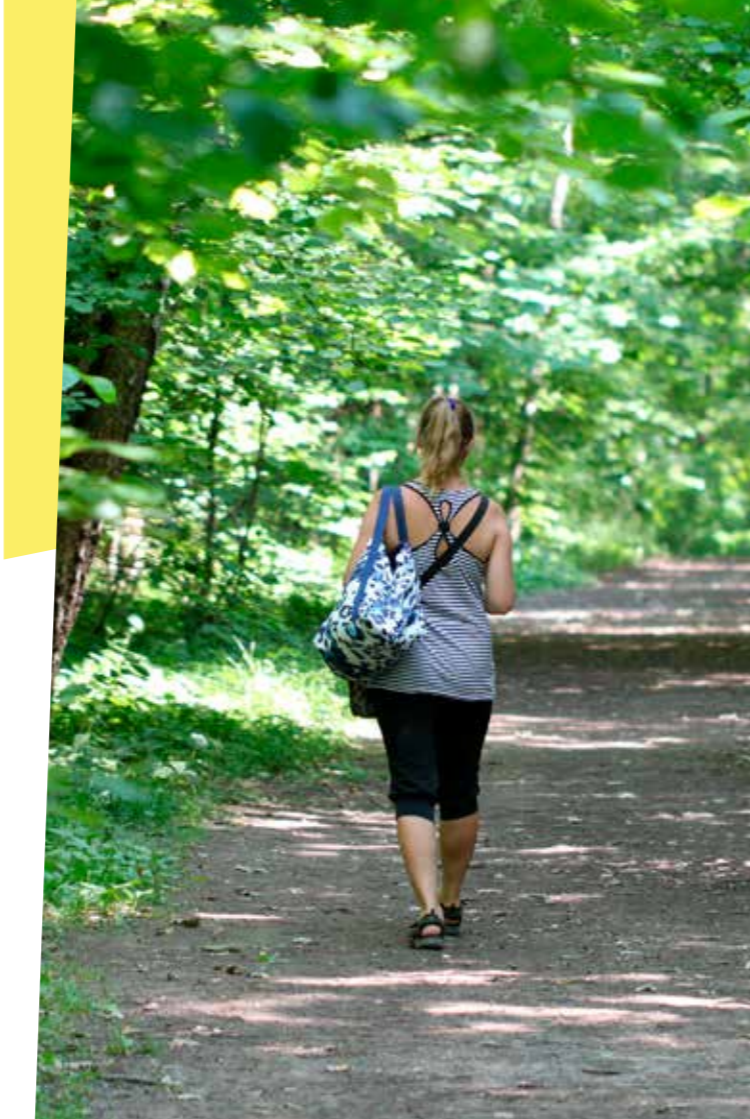
Er is steeds meer bewijs te vinden voor de positieve invloed van groene en natuurlijke omgevingen op het mentale welbevinden. Zo is vastgesteld dat **een wandeling van 10' door een open bos de concentratie aanzienlijk verbetert**. Zo zorgt groen in de omgeving ook voor meer sociale interactie en minder criminaliteit, want het roept positieve emoties op en vermindert stress¹².

01

Hoe brengt u dit speerpunt in uw gemeente concreet tot leven?

Er zijn 101 manieren om de publieke ruimte in uw gemeente in te richten zodat inwoners en bezoekers de publieke ruimte ervaren als gezond en aangenaam. Wij selecteerden alvast enkele grote en kleine ideeën die u aardig op weg zetten. We maakten een onderscheid tussen acties die geïnitieerd kunnen worden vanuit het beleidsdomein gezondheid en welzijn en acties die komen vanuit andere beleidsdomeinen en een positieve impact hebben op de gezondheid. Dit is 'health in all policies' in de praktijk. Uw logo kan u adviseren en ondersteunen bij uw acties rond preventieve gezondheidszorg en/of doorverwijzen naar de juiste thematische organisaties. Voor advies en uitwerking van acties die behoren tot andere beleidsdomeinen (in het kader van Health in all Policies) kan uw Logo u gericht doorverwijzen naar en in contact brengen met organisaties uit die betreffende beleidsdomeinen.

Acties rond preventie en gezondheid die u kunt aanbevelen

De gemeente heeft bij elke (her)inrichting van de publieke ruimte aandacht voor voldoende **groen, speelkansen** voor kinderen, **bewegmogelijkheden** voor volwassenen, **veiligheid** en **ontmoetingsgelegenheid** voor iedereen. Zeker in buurten en wijken met meer kwetsbare inwoners komt het erop aan om de **sociale cohesie** en het mentale en fysieke welbevinden te bevorderen. Denk daarbij niet enkel aan de inrichting van centraal gelegen pleinen, maar ook aan het aangenamer maken van (dichtbevolkte) straten door te investeren in spelelementen, outdoor fitnessstoestellen, petanquebanen, rustbanken en picknicktafels.

De gemeente zorgt ervoor dat **fietsen en stappen** makkelijkere keuzes worden dan autorijden voor de burger en het personeel. Dat kan door in de eerste plaats te investeren in degelijke wandel- en fietsinfrastructuur die aansluiten op een veilig, comfortabel en efficiënt netwerk voor voetgangers en fietsers, incl. elektrische fietsers. Maar ook door deel te nemen aan sensibiliseringscampagnes (bijvoorbeeld de 10.000-stappencompetitie tussen gemeenten) en doordacht na te denken over het plaatsen van de nodige kwaliteitsvolle fietsstallingen. Ook bewegwijzering op maat en een fietsdeelsysteem behoren tot de mogelijkheden om meer beweging te promoten.

De gemeente heeft bij het ontwerpen, bouwen van huizen en aanleggen van straten oog voor de **geluids- en luchtkwaliteit**. We denken hierbij bv. aan het vermijden van street canyons. Dit zijn smalle straten met hoge huizen die de luchtverontreiniging langer vasthouden.

De gemeente zorgt bij de opstart van **volkstuinen** voor een opleiding rond gezond tuinieren zonder pesticiden, met aandacht voor valpreventie en ergonomisch bewegen, het verwerken van (vergeten) groenten en fruit, ... Volkstuinen bevorderen de solidariteit tussen generaties en het mentale welbevinden én brengen lokale gezonde voeding dichterbij de bewoners.

De gemeente ziet erop toe dat **gezonde voeding in en rond de school** een meer prominente plaats op de agenda krijgt. Om dit te realiseren, is het nodig om samenwerking tussen lokale handelaars, het Logo en de schoolpartners te stimuleren en te ondersteunen.

De gemeente voorziet in de publieke ruimtes hygiënische **drinkwaterfonteinjes** zodat water drinken de meest makkelijke en gezonde keuze wordt.

De gemeente promoot **boerenmarkten en korte keten** om inwoners de kans te bieden om verse voeding uit de nabije omgeving te kopen.

De gemeente ontwikkelt voor senioren **voetgangerscirkels**. Dit zijn cirkels waar senioren te voet al hun voorzieningen kunnen bereiken en hun boodschappen kunnen doen zodat zij langer in hun vertrouwde leefomgeving kunnen wonen, meer bewegen en mensen blijven ontmoeten en zo eenzaamheid vermijden. Binnen deze cirkels staat valpreventie centraal.

De gemeente overtuigt **projectontwikkelaars** om meer te investeren in een gezonde publieke ruimte en duurzame mobiliteit. Om deze onderhandelingen te voeren, is een versterkte capaciteit nodig bij de dienst ruimtelijke ordening, de dienst mobiliteit en de dienst gezondheid en/of welzijn.

Acties in het kader van 'health in all policies' die tevens de gezondheid bevorderen

De gemeente **verbindt sport-, ontmoetings- en speelplekken** zodat kinderen en jongeren zich veilig te voet of met de fiets van de ene naar de andere plek kunnen begeven. Ook de bibliotheek, de school of het jeugdhuis kan hierin opgenomen worden.

De gemeente verhoogt de **stratenconnectiviteit** voor fietsers en voetgangers waardoor mensen meer fietsen en te voet gaan en voor korte afstanden geneigd zijn om minder de auto te nemen. Dit kan bijvoorbeeld door te zorgen voor doorsteken en het heropwaarderen van trage wegen.

De gemeente werkt prioritair de missing links tussen woonkernen en schoolomgevingen weg zodat **schoolkinderen zich gezond en veilig te voet of met de fiets kunnen verplaatsen**. Nauwe betrokkenheid van de burgers en buurgemeenten is hierin noodzakelijk.

De gemeente brengt de **knelpunten en ontwikkelkansen** van de publieke ruimte duidelijk in kaart. Daarbij is het essentieel om de **burgers nauw te betrekken**.

De gemeente installeert **in elke woonwijk het zone 30-regime**. Dit in functie van meer verkeersveiligheid zodat kinderen, ouders en passanten de straat opnieuw als speel-, beweeg- en ontmoetingsruimte kunnen gebruiken.

De gemeente stimuleert het **gebruik van openbaar vervoer** door activiteiten te organiseren die makkelijk met het openbaar vervoer bereikbaar zijn of via een systeem van derdebetaler.

De gemeente **ondersteunt collectief vervoer en vervoersdeelsystemen** bijvoorbeeld door voorbehouden autodeelparkeerplaatsen aan te bieden, autodelen op te nemen in verkavelings- en stadsvernieuwingsprojecten of een uitleensysteem op te starten voor kinderfietsen en deelsysteem voor bakfietsen.

De gemeente ontmoedigt baanwinkels en stimuleert lokale initiatieven om **wonen en winkelen in de dorpskernen** opnieuw aantrekkelijk te maken. De nauwe betrokkenheid van lokale handelaars en inwoners is een must om dit kernversterkingsbeleid te doen slagen.

02 Inspirerende voorbeelden

Meer dan 275 Vlaamse en Brusselse gemeenten zitten al op het goede spoor: zij werken volgens de principes van een Gezonde Gemeente aan meer gelijke gezondheidskansen in een gezonde omgeving voor iedereen. Volgende initiatieven kunnen een bron van inspiratie zijn om zelf aan de slag te gaan in uw gemeente, met het oog op een gezonde publieke ruimte.

“ Nu we extra geïnvesteerd hebben in speelruimte voor kinderen, zien we ook meer senioren op straat. ”

“ In mijn gemeente zijn er de afgelopen jaren veel fietspaden bijgekomen waardoor ik nu veel meer aan het fietsen ben. ”

“ Die bomen in onze straat zorgen voor extra schaduw en het is fijn om er vanuit de living naar te kijken. ”

- [De bewegingstuin in Gistel](#)
- [De intergemeentelijke stappencampagne tussen Nevele, Gavere en Nazareth](#)
- [De Grote Markt van Turnhout](#)
- [Het trage wegenplan van Melle](#)
- [Het speelweefsel van Brugge](#)
- [De speelnatuur in stad Kortrijk](#)
- [De stadsakker in Tienen](#)
- [De Clementwijk in Sint-Niklaas](#)
- [Het fietsparkeerplan in Gent](#)
- [Het Blue-bike systeem in Deinze](#)
- [Autodelen van het eigen gemeentelijke wagenpark in Duffel, Schoten, Diksmuide, Wevelgem, ...](#)
- [Het fietsstratennetwerk in Bonheiden](#)
- [Het fietsdepot 'Op Wielekes' in Merelbeke](#)
- [De speelstraten van Aalst](#)

03

Vragen & antwoorden

Onze gemeente heeft geen budget voor grote investeringen in de publieke ruimte. Dus dit is niets voor ons?

Zeker wel! Hier alvast 3 goede redenen waarom.

1. Investeren in een gezonde publieke ruimte betaalt zichzelf in een veelvoud terug. Zo berekende het VITO dat elke euro die u in fietsinfrastructuur investeert tot 14 euro opbrengt.¹³
2. Verder is het zo dat een gezonde inrichting net per se duur hoeft te zijn.
  - Straten knippen, fietsstraten inrichten, wijken autoluw maken, snelheidsbeperkingen instellen, ... zijn geen dure ingrepen.
  - Voor fietsinfrastructuur kunt u subsidies aanvragen bij onder andere het fietsfonds.¹⁴
  - En wist u dat ecologisch ingerichte parken vaak goedkoper zijn in onderhoud? U moet minder maaien, minder snoeien en u bestrijdt onkruid op een natuurlijke wijze.¹⁵
3. Inwoners helpen graag mee en worden graag betrokken bij het vergroenen van hun buurt en het onderhoud ervan. Die fysieke arbeid werkt op zijn beurt gezondheidsbevorderend. Organisaties zoals Natuurpunt of de Regionale Landschappen hebben ervaring met het werken met vrijwilligers in het kader van groenbeheer.

Wie in onze gemeente rommelt aan het aantal parkeerplaatsen, raakt volgende keer niet meer verkozen. Hoe pakken we dat aan?

Alles begint met een goed voorbereide communicatie.

1. Leg uit aan bewoners en handelaars dat het (gedeeltelijk) parkeervrij maken van pleinen absoluut noodzakelijk is om uw gemeente aantrekkelijk te houden voor toekomstige bewoners (jonge gezinnen) en bezoekers.
2. Maak een pleinplan op met een duidelijke identiteit voor elk van de pleinen en communiceer dit breed naar de bevolking. Werk vooral visueel.
3. Werk eventueel in stapjes. Een tijdelijke herinrichting van pleinen kan een tussenstap zijn naar een definitieve herinrichting. Met zo'n tijdelijke herinrichting kunt u experimenteren met materialen en functies en laat u de gebruikers proeven van zo'n meer aantrekkelijk plein of straat.
4. Belangrijk hierbij is opnieuw participatie. Op die manier kunt u wensen van verschillende doelgroepen proberen te verzoenen. Uw draagvlak vergroot en het aantal perspectieven en mogelijkheden verruimt.*
5. Als u weet dat de meeste verplaatsingen met de auto minder dan 5 kilometer bedragen, dan kunt u als gemeente met goede fiets- en wandelvoorzieningen deze mobiliteitswijzen ook vergemakkelijken. Hebt u ook al gemerkt hoeveel fietsen er op 1 autoparkeerplaats kunnen en hoeveel ruimte u zo wint?

* Meer info hierover vindt u op www.leefstraat.be

04

Meer leesvoer

Wilt u meer te weten komen over hoe u van uw publieke ruimte een gezonde publieke ruimte maakt? Raadpleeg dan onderstaande publicaties, boeken en websites die wij speciaal voor u selecteerden.

- [Departement Omgeving \(2016\) Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen](#)
- [Vlaams Instituut Gezond Leven \(2017\) project Gezonde Publieke Ruimte](#)
- [Departement Omgeving \(2017\)](#)
- [Departement Mobiliteit en Openbare Werken \(2017\) Fietsvadamecum](#)
- [Vandevyvere A. \(2009\) Leidraad: een traag wegenplan opmaken en uitvoeren](#)
- [Arcadis & LNE \(2013\) Het opstellen van aanbevelingen en richtlijnen rond milieuvriendelijke weginrichting](#)
- [VITO & INBO \(2013\) Daarom groen! Waarom u wint bij groen in uw stad of gemeente](#)
- [Infopunt Publieke Ruimte \(2017\) Praktijkboek Publieke Ruimte](#)
- [Gezondheid en Milieu \(2017\)](#)
- [Inter Vlaanderen](#)
- [Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning](#)
- [Buijs X. \(2017\) Verdichting van dichtbij bekeken](#)

SPEERPUNT 3: GEZONDE WIJK

Onderschat de kracht van gedreven burgers niet. Ze zetten hun schouders onder initiatieven om wijken en buurten levendig en aantrekkelijk te maken voor al wie er woont, speelt en werkt. Een dynamiek om te koesteren als Gezonde Gemeente. Stimuleert en organiseert u laagdrempelige wijkactiviteiten, dan beïnvloedt u ook de sociale, mentale en fysieke gezondheid van de buurtbewoners. Resultaat? Meer solidariteit, meer veiligheid en een meer leefbare gemeente.

Sprekende cijfers:

10%

Van alle Vlamingen was 10% afgelopen jaar actief in een **bewonersgroep of buurtcomité**¹⁶. Deze mensen hebt u nodig om activiteiten op te zetten die de sociale, mentale en fysieke gezondheid van de buurtbewoners bevorderen.

60
minuten

Met de inrichting van een speelstraat in de wijk bereikt u verschillende doelen. **Kinderen die in een speelstraat wonen, bewegen 60 minuten per week meer** dan kinderen die niet in een speelstraat wonen. Daarnaast komen speelstraten ook de sociale cohesie in de wijk ten goede, want 59% van de inwoners van een speelstraat gaf aan meer contact te hebben met de burens dan anders¹⁷.

540.315

Om en bij de 540.315 Vlamingen **gebruiken problematisch alcohol**, 5% daarvan zijn jongeren tussen 15 en 24 jaar¹⁸.

3.34

Op een **tevredenheidsscore** van 1 tot 4 geeft de Vlaming zijn of haar buurt gemiddeld een 3.34¹⁶.

21%

21% van de Vlamingen ervaart in zijn of haar buurt **hinder van verkeer, vandalisme, gebrek aan open ruimte of vuilnis**¹⁹.

01

Hoe brengt u dit speerpunt in uw gemeente concreet tot leven?

Er zijn 101 manieren om de wijken en buurten in uw gemeente levendig te maken en te houden zodat inwoners hun leefomgeving ervaren als gezond en aangenaam. Wij selecteerden alvast enkele grote en kleine ideeën die u aardig op weg zetten. We maakten een onderscheid tussen acties die geïnitieerd kunnen worden vanuit het beleidsdomein gezondheid en welzijn en acties die komen vanuit andere beleidsdomeinen en een positieve impact hebben op de gezondheid. Dit is 'health in all policies' in de praktijk. Uw logo kan u adviseren en ondersteunen bij uw acties rond preventieve gezondheidszorg en/of doorverwijzen naar de juiste thematische organisaties. Voor advies en uitwerking van acties die behoren tot andere beleidsdomeinen (in het kader van Health in all Policies) kan uw Logo u gericht doorverwijzen naar en in contact brengen met organisaties uit die betreffende beleidsdomeinen.

Acties rond preventie en gezondheid die u kunt aanbevelen

De gemeente brengt de **knelpunten en ontwikkelkansen** in kaart om van elke wijk een gezonde wijk te maken. Daarbij is het essentieel om de **buurtbewoners nauw te betrekken**.

De gemeente organiseert in het lokale diensten- of wijkcentrum **infosessies en vormingen** rond gezond leven en ziektepreventie. Mogelijke thema's zijn: gezond ouder worden, geestelijke gezondheidsbevordering, gezond koken, rookstopondersteuning, bevolkingsonderzoeken, alcohol- en drugpreventie, valpreventie, ...

De gemeente besteedt bij **de opstart van een wijkgerichte werking** voldoende aandacht aan **kinderopvang** (buiten, voor- en naschoolse opvang, vakantieopvang en -werking) en **vrije tijd** (sport, jeugdwerk, cultuur, ...).

De gemeente stimuleert **professionals en vrijwilligers** om elkaar aan te vullen en van elkaar te leren om acties te ondernemen die de gezondheid bevorderen, bv. door in de kinderopvang een beleid te voeren met aandacht voor gezonde dranken en tussendoortjes, beweging, sociale cohesie, ...

De gemeente leidt **buurtwerkers** op om signalen van **problematisch alcohol- en druggebruik te herkennen**. De lokale of intergemeentelijke preventiewerker of de preventiewerkers van de Centra voor Geestelijke Gezondheid (CGG) kunnen instaan voor deze vorming.

De gemeente koppelt de **subsidiëring** van buurtsportclubs en jeugdverenigingen aan de **ontwikkeling van een gezondheidsbeleid** met focus op tabaks-, alcohol- en drugpreventie, het promoten van water en gezonde voeding, mentaal welbevinden, gezond binnenmilieu, ...

De gemeente zet met buurtzorgregisseurs in verschillende buurten of wijken **buurtzorgprojecten** op waarbij er gewerkt wordt aan meer mentale en fysieke gezondheid voor zowel de zorgvrager als zorgverlener.

De gemeente overweegt lokale **subsidies** voor scholen die na de schooluren hun speelplaats en **sport- en andere infrastructuur** openstellen voor de buurt zodat nabije actieve vrijetijdsbesteding voor iedereen mogelijk wordt.

De gemeente zet in op de **politieke vorming** en **deskundigheid van mandatarissen** om met meer kennis van zaken beslissingen te nemen om de gezondheid van alle inwoners te bevorderen.

De gemeente werkt samen met bedrijven om werknemers te stimuleren om het **woon-werkverkeer met de fiets, te voet of met het openbaar vervoer** af te leggen. Dat komt de leefbaarheid in de woonkernen en wijken ten goede én het verbetert de algemene gezondheid van de werknemers.

De gemeente maakt werk van een **lokaal beleid om problematisch gokken** tegen te gaan.

Acties in het kader van 'health in all policies' die tevens de gezondheid bevorderen

De gemeente voorziet **specifieke budgetten** die onafhankelijk door de **wijk of buurt zelf** aangesproken kunnen worden om het sociale weefsel te versterken en de zin voor lokaal initiatief aan te wakkeren.

De gemeente onderzoekt ook in tijden van e-government **welke gemeentelijke diensten en andere services opnieuw op wijkniveau** aangeboden kunnen worden om de bereikbaarheid en toegankelijkheid te vergroten.

De gemeente maakt op politiek niveau telkens **één schepen bevoegd voor een of meerdere wijken**, dan beschikt elke buurt over een politiek aanspreekpunt en een deskundige spreekbuis.

De gemeente stimuleert **speelstraten** in alle wijken met jonge kinderen.

De gemeente organiseert haar **vergaderingen op verschillende locaties in diverse wijken**. Zo komen de bekommernissen van de burger over gezond leven sneller op de politieke en ambtelijke agenda. Dankzij mobiele it-infrastructuur kan de gemeenteraad bijvoorbeeld doorgaan in het buurthuis of de GECORO kan plaatsvinden in het lokale dienstencentrum.

De gemeente stimuleert het **tijdelijke gebruik van lege plaatsen en ruimtes in wijken** om zo een aangename leefomgeving te creëren en de lokale creativiteit en economie te stimuleren.

De gemeente **herbekijkt haar retributiereglementen** zodat de gemeentelijke infrastructuur (bv. sporthal, repetitieruimte, ...) voor iedereen (bewoners, eigen werknemers, pendelaars, ...) even financieel toegankelijk wordt. Bijzondere tarieven worden gehanteerd voor mensen met een laag inkomen.

02 Inspirerende voorbeelden

Meer dan 275 Vlaamse en Brusselse gemeenten zitten al op het goede spoor: zij werken volgens de principes van een Gezonde Gemeente aan meer gelijke gezondheidskansen in een gezonde omgeving voor iedereen. Volgende initiatieven kunnen een bron van inspiratie zijn om in elke wijk samen met burgers en organisaties te investeren in meer sociale, mentale en fysieke gezondheid:

“ **Onze inwoners komen vandaag zelf met voorstellen over hoe zij hun wijk mooier kunnen maken en willen zelf de handen de handen uit de mouwen steken. Dat is iets wat vroeger nooit gebeurde.** ”

- [Dorp in Zicht in Merelbeke](#)
- [De kracht van verbinding in Deurne](#)
- [Het burgerbudget in Gent](#)
- [Het mobiel dienstencentrum in Gent](#)
- [Brede School Het Keerpunt in Borgerhout](#)
- [Kwartiermaken in Evergem](#)
- [Vestigingssubsidies voor buurtwinkels in Brugge](#)
- [De rabotsite in Gent](#)
- [Lokaal drugoverleg in Beveren](#)
- [Het huis van het Kind in Zele](#)
- [Het dorpspunt in Alveringem](#)

04 Meer leesvoer

Wilt u meer te weten komen over hoe u uw wijken en buurten gezond en levendig kunt maken? Raadpleeg dan onderstaande publicaties, boeken en websites die wij speciaal voor u selecteerden.

- [Hautekeur G. \(2017\) Van cohousing tot volkstuin. De opmars van een andere economie](#)
- [De Blok J. & Pool A. \(2010\) Buurtzorg: menselijkheid boven bureaucratie](#)
- [Loopmans M. \(2014\) Beter een mix van maatregelen van een mix van mensen](#)
- [Ernalsteen V. et al \(2012\) Starten met een brede school: stappen en aandachtspunten](#)
- [Zorgnet ICURO \(2013\) Inspiratieboek. Dialoog tussen jong en oud. Uit het leven in het woonzorgcentrum gegrepen](#)
- [Kenniscentrum Vlaamse Steden \(2009\) Burgerparticipatie in Vlaamse steden](#)
- [Bekaert A. et al \(2016\) Buurtgerichte zorg: de actieve zorgzame buurt als toekomstmodel voor Vlaanderen en Brussel](#)
- [VAD \(2017\) Een alcoholbeleid in het lokaal dienstencentrum](#)
- [VAD \(2016\) Sportivos: Alcohol- en drugbeleid in de sportclub](#)
- [ViGeZ \(2016\) Brochure Liever Actiever](#)
- [WHO \(2015\) World report on ageing and health](#)
- [Vyncke V. \(2015\) Meer sociaal kapitaal = meer gezondheid?](#)
- [ISB \(2017\) Openstellen van schoolsportinfrastructuur i.s.m. gemeentelijke sportdiensten](#)

SPEERPUNT 4: GEZOND WONEN

Een Gezonde Gemeente streeft naar een woonbeleid dat maximaal rekening houdt met de gezondheid van de bewoners - zowel binnen als buitenshuis. Concreet betekent dit de promotie van wonen in de kern en dit in functie van meer bewegen, sociaal contact en de nabijheid van zorg- en welzijnsdiensten. Daarnaast zet een Gezonde Gemeente in op bewust maken van mensen hoe zij hun woning gezond kunnen maken en houden.

Sprekende cijfers:

85%

De **Vlaming brengt 85% van zijn tijd binnenshuis door**. Onderzoek toont aan dat de lucht binnen in gebouwen vaak sterker vervuild is dan de buitenlucht. U kunt burgers informeren over hoe ze hun (t)huis best gezond houden²⁰.

68.000

Zoveel **kinderen worden er in Vlaanderen dagelijks blootgesteld aan tabaksrook in huis**. Uw gemeente kan ouders sensibiliseren om niet meer in huis te roken en te ondersteunen bij het stoppen met roken²¹.

11.200

In Vlaanderen verliezen we **jaarlijks ongeveer 11.200 gezonde levensjaren ten gevolge van binnenmilieuproblemen**. Per persoon komt dit ongeveer neer op 1,5 maand van een volledig leven²².

16%

16% van de Belgen geeft aan zijn of haar **woning niet dagelijks te verluchten**¹⁹.

8%

8% van de Vlaamse huishoudens **ervaart comfortproblemen in de woning**. Bij eenoudergezinnen loopt dit op tot 19%. In eenoudergezinnen wordt ook meer binnenshuis gerookt dat bij andere gezinnen¹⁹.

01 Hoe brengt u dit speerpunt in uw gemeente concreet tot leven?

Er zijn 101 manieren om in uw gemeente te werken aan een gezond binnen- en buitenklimaat in woningen en gebouwen. Wij selecteerden alvast enkele grote en kleine ideeën die u aardig op weg zetten. We maakten een onderscheid tussen acties die geïnitieerd kunnen worden vanuit het beleidsdomein gezondheid en welzijn en acties die komen vanuit andere beleidsdomeinen en een positieve impact hebben op de gezondheid. Dit is 'health in all policies' in de praktijk. Uw logo kan u adviseren en ondersteunen bij uw acties rond preventieve gezondheidszorg en/of doorverwijzen naar de juiste thematische organisaties. Voor advies en uitwerking van acties die behoren tot andere beleidsdomeinen (in het kader van Health in all Policies) kan uw Logo u gericht doorverwijzen naar en in contact brengen met organisaties uit die betreffende beleidsdomeinen.

Acties rond preventie en gezondheid die u kunt aanbevelen

De gemeente neemt initiatieven om inwoners en eigen medewerkers te **sensibiliseren over ongezonde factoren in huis**. Denk daarbij aan passief roken, kwik, loden leidingen, vocht, schimmel, ongedierte en asbest in huis, enz.

De gemeente sensibiliseert senioren via de thuiszorgdienst en het lokale dienstencentrum over een **valveilige woonomgeving**.

De **woondienst en de sociale dienst van de gemeente begeleiden** inwoners met woningen met een slechte woningkwaliteit om de juiste stappen te zetten om de woning gezonder te maken.

De gemeente geeft het goede voorbeeld voor een **gezond binnenklimaat** in de **eigen gebouwen en de gebouwen in eigen beheer**, o.a. het administratief centrum, eigen woningen, woningen van sociale huisvestingsmaatschappijen en sociale verhuurkantoren.

De gemeente werkt in samenwerking met het CAW (Centrum voor Algemeen Welzijn) aan **ambulante en preventieve woonbegeleiding** voor daklozen/hulpbehoevenden met een afhankelijkheidsproblematiek.

De gemeente roept een subsidiereglement voor **kleine woningaanpassingen** in het leven en faciliteert **groepsrenovaties** in het kader van valpreventie en langer thuis wonen. Zo krijgt iedereen de kans om te wonen in een gezond huis.

Acties in het kader van 'health in all policies' die tevens de gezondheid bevorderen

De gemeente moedigt **nieuwe woonvormen** aan (kangoeroewonen, cohousing, ...) en geeft zo de sociale ondersteuning en vermaatschappelijk van de zorg een stevig duwtje in de rug.

De gemeente informeert haar inwoners over het belang van **groendaken en schaduwrijke tuinen**.

De gemeente voorkomt of beperkt het aantal **leegstaande of verwaarloosde panden** die druggebruikers kunnen aantrekken.

De gemeente screent woningen op **woningkwaliteit** en stimuleert of verplicht verhuurders tot het aanvragen van een **conformiteitsattest**.

De gemeente begeleidt in samenwerking met lokale partners bewoners in een situatie van **woningvervuiling** (verzameling/opstapeling van te veel organisch materiaal of vuilnis of situaties met te veel huisdieren) naar een gezondere woonsituatie.

De gemeente heeft bij burenbemiddeling naast aandacht voor lawaaihinder ook aandacht voor **geurhinder** ten gevolge van **slecht stoken**.

De gemeente informeert over **energiebesparing** als belangrijke factor om een betere en gezondere woning te creëren.

De gemeente ondersteunt **energieleningen** en begeleidt de meest kwetsbare doelgroepen om het wooncomfort op een aanvaardbaar niveau te brengen.

Een aanzienlijk deel van het woningpark is fel verouderd en biedt vaak een slechte kwaliteit, met mogelijke gezondheidsrisico's. De gemeente ontwikkelt een **lokale visie op sloop en vernieuwbouw** in functie van dorpskernvernieuwing, verdichting van de kern, ruimte voor sociale huisvesting, ruimte voor groen, ruimte voor nieuwe woonvormen, ...

Collectief renoveren zit in de lift. Heel wat lokale besturen en lokale vzw's begeleiden collectieve renovatieprojecten. De gemeente zet in op schaalvergroting om renovatie meer betaalbaar te maken, ook voor kwetsbare groepen.

De gemeente richt een **lokale woonraad** op waarin diverse partijen vertegenwoordigd zijn (o.a. brandweer, politie, thuiszorgdiensten, sociaal verhuurkantoor, Huizen van het kind, immokantoren, ...) om lokale problemen inzake gezond wonen sneller op te sporen en te verhelpen.

De gemeente past de stedenbouwkundige reglementen en subsidies aan waardoor het **mengen van functies (wonen, werken, ontspannen, winkelen, ...)** binnen handbereik ligt.

De gemeente zet in op meer capaciteit, deskundigheid en onderhandelingsvaardigheid om **projectontwikkelaars te overtuigen** om mee te investeren in kwaliteitsvolle sociale woningen.

De gemeente besteedt voldoende aandacht aan een **gezonde sociale mix en voldoende groen in de buurt** bij elke nieuwe verkaveling en de reconversie van energiezuinige en kwaliteitsvolle (sociale) woningen.

02 Inspirerende voorbeelden

Meer dan 275 Vlaamse en Brusselse gemeenten zitten al op het goede spoor: zij werken volgens de principes van een Gezonde Gemeente aan meer gelijke gezondheidskansen in een gezonde omgeving voor iedereen. Volgende initiatieven kunnen een bron van inspiratie zijn om een gezond binnen- en buitenklimaat te creëren in woningen en gebouwen voor alle bewoners, werknemers en bezoekers van uw gemeente.

“ **Alle woningen van ons OCMW zijn de afgelopen 6 jaar energiezuinig gerenoveerd. Onze huurders zijn hier zeer tevreden over en wij zien dat het verbruik ook echt gedaald is.** ”

“ **Toen we in 2013 startten met Gezonde Gemeente hadden we nooit gedacht dat onze inwoners hier zo enthousiast op zouden reageren.** ”

- [Gezonde demowoningen in de regio Oost-Brabant](#)
- [De organisatie 'Collectief Goed' in Antwerpen](#)
- [Het project 'Dampoort knapt op' in Gent](#)
- [Screening van de woonkwaliteit bij 70-plussers in Veurne](#)
- [Screening woningkwaliteit \(Woonwinkel West\)](#)
- [Premiebezoeken \(Izegem\)](#)
- [Het conformiteitsattest voor huurwoningen in Schelle](#)
- [Het bemoeizorgproject van gemeente Beveren, Kruibeke en Temse](#)
- [Het project Ageing in Place in Aalst](#)

03

Vragen & antwoorden

Wij kunnen eigenaars toch niet verplichten om hun woning op te knappen?

Vocht- en schimmelproblemen zijn vaak veroorzaakt door lage woningkwaliteit. Vaak krijgt de woning te weinig strafpunten indien er enkel vocht- en schimmelproblemen zijn. De oorzaak van vocht- en schimmelproblemen zijn vaak ook niet eenduidig. In veel gevallen is het een combinatie van structurele oorzaken en het gedrag van de bewoner. Verhuurder en huurder komen hierdoor vaak in een conflictsituatie terecht.

Als gemeente is het belangrijk om deskundigen te betrekken die luisteren naar beide partijen en die verzoenend optreden. De oorzaak moet op een goede manier aangepakt worden én de bewoner moet voldoende informatie krijgen zodat hij weet hoe hij problemen kan voorkomen in de toekomst. De medisch milieukundigen van de Logo's kunnen u daarbij op weg helpen. In geval van vocht- en schimmelproblemen in bestaande woningen - zeker oude woningen - is het belangrijk om samen te zoeken naar oplossingen. Voor verhuurders kan een klein duwtje in de rug in de vorm van een premie ook veel betekenen. Voor huurders kan een kort begeleidingstraject uitkomst bieden.

Waarom zou onze gemeente zich moeten bezighouden met roken in de woning? Er zijn toch wel meer belangrijke zaken? Roken is toch een individuele keuze?

In Vlaanderen worden nog steeds 68.000 kinderen dagelijks blootgesteld aan tabaksrook. Daarmee is het de belangrijkste vervuiler in huis en treft vooral kinderen en mensen in armoede.

Wilt u écht mee werk maken van de dichting van de gezondheidskloof, dan is het belangrijk om in te zetten op de bestrijding van omgevingsrook in huis. Dit om meerdere redenen:

- Jaarlijks sterven er in België immers niet minder dan 15.000 mensen ten gevolge van tabak, dat zijn 4 mensen per dag. Ze sterven niet alleen aan kankers die gerelateerd zijn aan roken, maar ook aan hart- en vaatziekten en longaandoeningen die het gevolg zijn van hun jarenlange verslaving. Bovendien blijkt uit zeer recent onderzoek dat niet 1 op de 2 (zoals vroeger werd gedacht), maar zelfs 2 op 3 rokers vroeger zullen sterven ten gevolge van tabaksgebruik.
- Op latere leeftijd hebben kinderen die blootgesteld worden aan tabaksrook meer kans op hart- en vaatziekten en kanker. Bovendien is de kans dat ze zelf gaan roken ook groter.
- Uit onderzoek blijkt dat stoppen met roken in huis een eerste stap kan zijn naar stoppen met roken. Mensen ervaren stoppen met roken in huis als een positieve overwinning, dit komt hun veerkracht/welzijn ten goede.
- Zoals u weet, is roken een van de grootste gezondheidsproblemen in dit land.

Daarom willen we inzetten op een rookvrije omgeving, zowel binnens- als buitenshuis. Rookvrije omgevingen moeten de samenleving stimuleren zodat 'niet roken' de norm wordt.

04

Meer leesvoer

Wilt u meer te weten komen over hoe u werk maakt van een gezond woonbeleid? Raadpleeg dan onderstaande publicaties, boeken en websites die wij speciaal voor u selecteerden.

- [Onderzoek van het Steunpunt Wonen](#)
- [Een gezond binnenmilieu](#)
- [Departement Omgeving \(2017\)](#)
- [Team Duurzame Ontwikkeling \(2016\) Duurzaamheidsmeter wijken](#)
- [Departement Omgeving \(2017\)](#)
- [De Decker P. et al \(2015\) Woonnood in Vlaanderen: feiten, mythen en voorstellen](#)
- [Vzw Samenhuizen](#)
- [De Decker P. et al \(2005\) Wonen aan de onderkant](#)
- [WHO \(2011\) Environmental burdens of disease associated with inadequate housing](#)
- [VMM \(2017\) Zonder is gezonder](#)
- [Kennissplatform renovatie met tal van voorbeelden](#)

SPEERPUNT 5: GEZONDHEID EN VEILIGHEID

Een gemeente is pas echt gezond als ze ook veilig is. En dat reikt ver: van valveilige woningen en stoepen over veilig verkeer tot het voorkomen van overlast door alcohol en drugsmisbruik. Als burgers zich veilig voelen, verbetert hun welzijn. Tegelijk gaat de sociale samenhang erop vooruit en het buurtgevoel wordt versterkt. Veilige wijken ontstaan enkel wanneer preventie en handhaving optimaal op elkaar afgestemd zijn, doordacht en op lange termijn.

Spreekende cijfers:

33%

Van alle 65-plussers valt 1 op de 3 minstens eenmaal per jaar. Door goede informatie en samenwerking met de thuiszorgdiensten, dienstencentra en woonzorgcentra kunt u ongevallen voorkomen²³.

9.381

In 2016 werden er 9.381 letselongevallen met fietsers geteld, een stijging met 3% t.o.v. 2015²⁴.

13,5%

Van alle inwoners in de 13 Vlaamse centrumsteden geeft 13,5% aan zich onveilig te voelen in zijn of haar stad²⁵.

33%

1 op 3 vrouwen kreeg in 2014 te maken met seksuele intimidatie²⁶.

11.136

Dit is het aantal feiten dat de politie in 2015 registreerde in het Vlaams gewest inzake openbare dronkenschap, kwesties over het sluitingsuur van horecazaken, geheime stokerijen en het schenken van alcohol aan dronken personen¹⁸.

01

Hoe brengt u dit speerpunt in uw gemeente concreet tot leven?

Er zijn 101 manieren om van uw gemeente een meer veilige en gezonde plek te maken waar het fijn vertoeven is. Wij selecteerden alvast enkele grote en kleine ideeën die u aardig op weg zetten. We maakten een onderscheid tussen acties die geïnitieerd kunnen worden vanuit het beleidsdomein gezondheid en welzijn en acties die komen vanuit andere beleidsdomeinen en een positieve impact hebben op de gezondheid. Dit is 'health in all policies' in de praktijk. Uw logo kan u adviseren en ondersteunen bij uw acties rond preventieve gezondheidszorg en/of doorverwijzen naar de juiste thematische organisaties. Voor advies en uitwerking van acties die behoren tot andere beleidsdomeinen (in het kader van Health in all Policies) kan uw Logo u gericht doorverwijzen naar en in contact brengen met organisaties uit die betreffende beleidsdomeinen.

Acties rond preventie en gezondheid die u kunt aanbevelen

De gemeente stimuleert eigenaars van fuifzalen en clubs en organisatoren van evenementen om in te stappen in het **Quality Nights of Feest Wijzer project**.

De gemeente sensibiliseert ouderen, mantelzorgers en professionele hulpverleners over het belang van **valvrije woningen**.

De gemeente werkt met het project BOEBS (**Blijf Op Eigen Benen Staan**) aan een valvrije gemeente.

De gemeente voorziet in samenwerking met gespecialiseerde centra een vorming voor politieambtenaren zodat ze adequaat leren omgaan met gevallen van **seksuele intimidatie**.

Acties in het kader van 'health in all policies' die tevens de gezondheid bevorderen

De gemeente hanteert een **preventieve aanpak** om **onveiligheidsgevoelens, overlast en criminaliteit** die gepaard gaan met alcohol en andere drugs te doen dalen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan strikt toezicht op uitbatingsvergunningen en plaatsverboden voor veroorzakers van overlast.

De gemeente, de lokale politie en justitie werken samen met elektriciteitsbedrijven en huisvestingsmaatschappijen in de strijd tegen **illegale cannabisteelt**.

De gemeente voorziet voldoende **onderhoud van de publieke ruimte**, met bijzondere aandacht voor de problematiek van het **sluikstorten**.

De gemeente voorziet met **een lichtplan extra monitoring** op plaatsen met een verhoogd risico op gebruik en misbruik van alcohol en drugs.

De gemeente brengt **gevaarlijke verkeerspunten duidelijk in kaart** om ze systematisch te kunnen aanpakken.

De lokale politie verhoogt het aantal **controles op rijden onder invloed** en communiceert hierover openlijk naar de burger.

De gemeentelijke jeugddienst bedeeft bij elk concert in het jeugdhuis of in open lucht **oordopjes**.

De gemeente voorziet **extra vorming voor de politie** om effectief tussen te komen in geval van geweld in het gezin ten gevolge van alcohol- of druggebruik.

De gemeente verhoogt de algemene verkeersveiligheid door naast veilige fietsinfrastructuur een subsidie te voorzien om het **dragen van fluohesjes** te stimuleren.

02 Inspirerende voorbeelden

Meer dan 275 Vlaamse en Brusselse gemeenten zitten al op het goede spoor: zij werken volgens de principes van een Gezonde Gemeente aan meer gelijke gezondheidskansen in een gezonde omgeving voor iedereen. Volgende initiatieven kunnen een bron van inspiratie zijn om van uw eigen gemeente een gezondere en veiligere plek te maken om te vertoeven.

“ **We hebben sinds vorig jaar een alcoholplan in ons dienstencentrum en krijgen hierop, verrassend genoeg, zeer positieve reacties van onze bezoekers.** ”

“ **Onze senioren vertellen mij zeer blij te zijn met die bijkomende verlichting en effen wandelpaden in ons park.** ”

- [Feest Wijzer in Overpelt](#)
- [Schoolroutekaart in Lovendegem](#)
- [Blijf op eigen binnen staan in Olen](#)
- [Het Quality Nights Charter van Reggae Geel en Oostende Beach](#)
- [Campagne 'Stop seksuele intimidatie' in Antwerpen](#)
- [Therapeutisch consult van CAD Limburg](#)
- [Het drugsactieplan van Geraardsbergen](#)

03 Meer leesvoer

Wilt u meer te weten komen over hoe u van uw gemeente een nog veiligere plek maakt? Raadpleeg dan onderstaande publicaties, boeken en websites die wij speciaal voor u selecteerden.

- [VAD \(2016\). Omdat iedereen erbij wint. Samen voor een lokaal alcohol- en drugbeleid](#)
- [IVGM \(2015\) Het nationaal actieplan ter bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld 2015-2019](#)
- [BIVV \(2016\) De verkeersveiligheidsbarometer](#)
- [Domus Medica \(2015\) Praktijkinstrumenten val- en fractuurpreventie](#)
- [VIGeZ \(2016\) Blijf op Eigen Benen Staan: een gemeenschapsproject om vallen te voorkomen in de gemeente](#)
- [VAD \(2017\) Een alcoholbeleid in het lokaal dienstencentrum](#)
- [VVSG \(2016\) Wegwijs in lokale handhaving](#)

SPEERPUNT 6: GEZOND KLIMAAT

Een Gezonde Gemeente draagt ook haar steentje bij aan een klimaatvriendelijke gemeente in lijn met de duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN en de klimaatdoelstellingen van Parijs. Naast structurele maatregelen zoals het verminderen van schadelijke luchtverontreiniging en het inzetten op duurzame ontwikkelingen zoals energiezuinig bouwen is het van belang om de bevolking te sensibiliseren over gezondheidsrisico's die gedeeltelijk veroorzaakt worden door de klimaatverandering. Denk bijvoorbeeld aan hittepreventie, de opmaak van een warmteactieplan, tekenpreventie en pesticide gebruik. De gemeente besteedt best aandacht aan het voorkomen van negatieve gezondheidseffecten op korte termijn en werken aan een gezonder klimaat op lange termijn. De positieve impact van een gezond klimaat is groot, want het bevordert zowel de fysieke als mentale gezondheid van de burgers.

Sprekende cijfers:

8°

Op warme dagen kan het in **Vlaamse steden en gemeenten tot 8° warmer zijn dan buiten de stad**. Dat hitte-eilandeffect leidt tot groter energieverbruik, meer luchtvervuiling en een lagere productiviteit. Met een mix van maatregelen kan uw gemeente het hitte-eilandeffect milderend en voorkomen²⁷.

13%

Tijdens een **hittegolf** zijn er **ongeveer 13% meer overlijdens** dan anders²⁸.

11%

Door het **hitte-eilandeffect** in steden kan de **lokale economie tot 11% krimpen**²⁹.

2700

De Europese Commissie schat dat er binnenkort jaarlijks **ongeveer 2.700 extra overlijdens te wijten zullen zijn aan klimaatverandering**³⁰.

382

In België ondertekenden al **382 steden en gemeenten** het burgemeestersconvenant waarmee zij willen aangeven effectief **werke te maken van een meer klimaatvriendelijke gemeente**³¹.

01

Hoe brengt u dit speerpunt in uw gemeente concreet tot leven?

Er zijn 101 manieren om van uw gemeente een gezonde en klimaatvriendelijke gemeente te maken waar het fijn vertoeven is. Wij selecteerden alvast enkele grote en kleine ideeën die u aardig op weg zetten. We maakten een onderscheid tussen acties die geïnitieerd kunnen worden vanuit het beleidsdomein gezondheid en welzijn en acties die komen vanuit andere beleidsdomeinen en een positieve impact hebben op de gezondheid. Dit is 'health in all policies' in de praktijk. Uw logo kan u adviseren en ondersteunen bij uw acties rond preventieve gezondheidszorg en/of doorverwijzen naar de juiste thematische organisaties. Voor advies en uitwerking van acties die behoren tot andere beleidsdomeinen (in het kader van Health in all Policies) kan uw Logo u gericht doorverwijzen naar en in contact brengen met organisaties uit die betreffende beleidsdomeinen.

Acties rond preventie en gezondheid die u kunt aanbevelen

De gemeente sensibiliseert de bevolking over gezondheidsrisico's die te maken hebben met klimaat en natuur. De gemeente denkt hier aan **hittepreventie, tekenpreventie, gebruik van pesticide**. De gemeente werkt hiervoor samen met het Logo.

De gemeente stelt een goed **warmteactieplan** op. Dat zorgt er op warme dagen voor dat alleenstaande ouderen extra aandacht krijgen via huisbezoeken of opbelacties. Er kunnen openbare drinkfonteinnetjes geïnstalleerd én blijvend onderhouden worden. Tijdens gemeentelijke evenementen is het ook van belang om voldoende schaduwzones te voorzien.

De gemeente spoort de eigen medewerkers aan om **dienstverplaatsingen** met de **fiets** of het **openbaar vervoer** te doen.

De gemeente maakt werk van **meer groene en blauwe aders** om de biodiversiteit te vergroten, de hitte te reduceren, meer schaduw te creëren en de opslagcapaciteit van CO2 te vergroten.

De gemeente voorziet voldoende **groene publieke ruimte** rond elke (nieuwe) gemeentelijke voorziening.

Acties in het kader van 'health in all policies' die tevens de gezondheid bevorderen

Autobeschikbaarheid moet de norm worden boven autobezit. De gemeente subsidieert voorbehouden parkeerplaatsen met laadpalen of zet de eigen gemeentelijke vloot in een deelsysteem in om **elektrisch autodelen** te stimuleren.

De gemeente onderzoekt of **private groene ruimtes** zoals bossen en parken op warme dagen publiek toegankelijk gemaakt kunnen worden. Zo vinden mensen zonder tuin ook verkoeling.

De gemeente pleegt periodiek **overleg met middenveldorganisaties** over de klimaatthema's om specifieke maatregelen te treffen die de gezondheid bevorderen.

De gemeente voorziet enkel nog in de bouw van **energie neutrale gemeentelijke voorzieningen** om zo haar energiebehoefte en de CO2-uitstoot te doen dalen.

De gemeente kan haar CO2-uitstoot terugdringen door actief in te zetten op **LED-ificatie van de gemeentewegen** gecombineerd met een strategie omtrent het doven en dimmen van de openbare verlichting.

De gemeente informeert inwoners over de **nadelen van niet-doorlaatbare verhardingen** zoals opritten en terrassen.

De gemeente voert een **duurzaam aankoopbeleid** en dat zit vaak al in kleine dingen zoals het aankopen van lokale en gezonde producten, het serveren van fairtrade koffie en sappen, het gebruiken van veilig en gezond geproduceerde materialen, enz.

02 Inspirerende voorbeelden

Meer dan 275 Vlaamse en Brusselse gemeenten zitten al op het goede spoor: zij werken volgens de principes van een Gezonde Gemeente aan meer gelijke gezondheidskansen in een gezonde omgeving voor iedereen. Volgende initiatieven kunnen een bron van inspiratie zijn om de verdere klimaatopwarming te voorkomen in uw gemeente.

“ **Klimaat was tot voor kort in onze gemeente geen issue. Maar na de klimaatconferentie in Parijs is dat hier helemaal aan het kantelen.** ”

- [Burgemeestersconvenant in Genk](#)
- [Klimaatadaptieplan in Gent](#)
- [Administratief centrum in Houthalen-Helchteren](#)
- [Klimaatneutraal Kruibeke](#)
- [Het intern mobiliteitsbeleid van Sint-Truiden](#)
- [Gezonde en duurzame schoolmaaltijden in Gent](#)

03

Vragen & antwoorden

Als gemeente blijven wij het moeilijk vinden om onze inwoners te sensibiliseren rond klimaat. Dit is voor velen een zeer abstract thema en ook een ver-van-mijn-bedverhaal.

Zorg er als gemeente voor dat klimaat geen ver-van-mijn-bedverhaal meer is en breng de klimaatthematiek dichterbij huis.

Geef daarom als gemeente zelf het goede voorbeeld door dienstverplaatsingen zo veel mogelijk per fiets te doen, te kiezen voor een groene stroomleverancier, overheidsgebouwen zo energiezuinig mogelijk te maken en lokale voeding aan te bieden op gemeentelijke recepties. Bouw naast een gezondheidstoets ook een klimaattoets in voor elke beleidsbeslissing die u neemt.

Kunnen wij als lokaal bestuur mee het verschil maken?

Jawel, steden en gemeenten zijn vaak de motoren van maatschappelijke verandering.

Denk maar aan verschillende Amerikaanse steden (Pittsburgh, New York, ...) die hun engagement nog eens extra onderstrepen nu hun president uit het klimaatakkoord gestapt is. Omdat gemeenten minder log zijn dan hogere overheden en dichterbij de burger staan, kunnen zij heel snel grote maatschappelijke problemen tastbaar maken en oplossingen bedenken op maat van de gemeente. Lokale besturen zijn daarom het meest pragmatische beleidsniveau. Haal geen ijsberen of drijvende ijsschotsen aan, maar het dorpsplein als hitte-eiland. Geen sputterende oliepompen in de Arabische woestijn, maar infoavonden over energiezuinig bouwen of verbouwen.

04

Meer leesvoer

Wilt u meer te weten komen over hoe u van uw gemeente een klimaatvriendelijke plek maakt? Raadpleeg dan onderstaande publicaties, boeken en websites die wij speciaal voor u selecteerden.

- [VVSG \(2016\) Lokale schouders onder mondiale uitdagingen](#)
- [Matthijs J. et al \(2011\) Autodelen: een handboek voor lokale besturen](#)
- [Departement Omgeving \(2017\) De burgemeestersconvenant: ondersteunende materialen](#)
- [Departement Omgeving \(2015\) Klimaatadaptatie en kwalitatieve en kwantitatieve richtlijnen voor de ruimtelijke inrichting van gebieden](#)
- [Agentschap Zorg en Gezondheid \(2017\)](#)
- [Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling - Gids voor duurzaam aankopen](#)
- [MIRA \(2015\) Over waargenomen en toekomstige klimaatveranderingen](#)
- [WHO \(2016\) Climate change and health: factsheet](#)
- [BBL \(2016\) Recepten voor kernversterking: hoe leg je als lokaalbestuur de basis voor een klimaatvriendelijke gemeente](#)
- [WHO \(2017\) Urban green space interventions and health: A review of impacts and effectiveness](#)
- [Departement Omgeving \(2016\) Actieplan Clean Power for Transport en gids elektrisch rijden voor lokale overheden](#)

Voetnoten

- 1 Strategisch plan: de Vlaaming leeft gezonder in 2025: versie voor de gezondheidsconferentie. (2016). Retrieved from Brussel: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/plan-de-vlaming-leeft-gezonder-in-2025>
- 2 UN. (2015). De Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG). Retrieved from <https://unric.org/nl/sdg-in-nederlands>
- 3 ViGeZ. (2017). Wat is een gezondheidsbeleid? - De gezondheidsmatrix als instrument voor een evenwichtige actiemix. Retrieved from <http://www.gezondegemeente.be/beleid-maken/wat-is-een-gezondheidsbeleid/>
- 4 VigeZ. (2017). Succesfactoren voor een kwaliteitsvol beleid: Groeimeter. Retrieved from <http://www.gezondegemeente.be/beleid-maken/succesfactoren-voor-een-kwaliteitsvol-beleid/>
- 5 Aertgeerts, B., Buntinx, F., Fevery, J., & Ansons, S. (2000). De prevalentie van alcohol-afhankelijkheid en alcoholmisbruik in de huisartsenpraktijk in Vlaanderen. *Tijdschrift voor Geneeskunde*, 56(3), 177-186.
- 6 Charafeddine, R. (2014). Seksuele gezondheid. In L. Gisle & S. Demarest (Eds.), *Gezondheidsenquête 2013. Rapport 2: Gezondheidsgedrag en leefstijl*. Brussel: WIV-ISP. Retrieved from https://his.wiv-isp.be/nl/Gedeelde%20%20documenten/RH_NL_2013.pdf
- 7 De Decker, E., De Wael, W., Steenhuyzen, S., & Van Oyen, L. (2016). *Het lokale preventieve gezondheidsbeleid van de Vlaamse lokale besturen in kaart gebracht*. Retrieved from Brussel: http://www.vigez.be/files/gezondheidsbevordering/Indicatorenbevraging_lokale_besturen_2016.pdf
- 8 Gisle, L. (2014). Geestelijke gezondheid. In J. Van der Heyden & R. Charafeddine (Eds.), *Gezondheidsenquête 2013. Rapport 1: Gezondheid en Welzijn*. Brussel: WIV-ISP. Retrieved from https://his.wiv-isp.be/nl/Gedeelde%20%20documenten/WB_NL_2013.pdf
- 9 Heath, G. W., Brownson, R. C., Kruger, J., Miles, R., Powell, K. E., & Ramsey, L. T. (2006). The effectiveness of urban design and land use and transport policies and practices to increase physical activity: A systematic review. *Journal of Physical Activity and Health*, 3 (Suppl 1), S55-S76.
- 10 Dons, E., Götschi, T., Rojas-Rueda, D., Anaya Boig, E., Avila-Palencia, I., Brand, C., . . . Int Panis, L. (2017). Male Car Drivers Are 4kg Heavier Than Cyclists: Results from a Cross-Sectional Analysis in Seven European Cities. *Journal of Transport & Health*, 5(Supplement), S27-S28. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jth.2017.05.311>
- 11 Van Dyck, D., Cardon, G., Deforche, B., Sallis, J. F., Owen, N., & De Bourdeaudhuij, I. (2010). Neighborhood SES and walkability are related to physical activity behavior in Belgian adults. *Preventive Medicine*, 50 (Suppl 1), S74-S79.
- 12 van den Berg, A. (2013). *Waarom wij natuur nodig hebben: Factsheet Natuur & Gezondheid*. Retrieved from Amsterdam: http://www.agnesvandenbergh.nl/IVN_factsheetNenG_web.pdf
- 13 Fietsostrades: op uw gezondheid: VITO berekent gezondheidswinst door aanleg fietsostrades. (2016). Retrieved from <https://vito.be/nl/nieuws-evenementen/persberichten/fietsostrades-op-uw-gezondheid>
- 14 Mobiel Vlaanderen. (2013). *Projectsubsidies: De aanleg of herinrichting van fietsinfrastructuur langs wegen als alternatief voor fietsinfrastructuur langs gewestwegen en Fietsinfrastructuurprojecten gelegen op trajecten van het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk op wegen die niet onder het beheer vallen van het Gewest (Fietsfonds)*. Retrieved from <http://www.mobielvlaanderen.be/overheden/artikel.php?id=1410>
- 15 Informatie hierover vindt u onder andere bij Agentschap Natuur- en Bos (<https://www.natuurenbos.be/beleid-wetgeving/natuurbeheer/beheerplan/harmonisch-park-en-groenbeheerplan/wat-een-hpg>) en de Vlaamse Milieumaatschappij (<https://www.zonderisgezonder.be>)
- 16 Bral, L., Vanweddigen, M., & Weekers, K. (2016). VRIND 2016. *Vlaamse Regionale Indicatoren*. Retrieved from <http://www.vlaanderen.be/sites/svr/Pages/vrind-2016.aspx>
- 17 D'Haese, S., Van Dyck, D., De Bourdeaudhuij, I., Deforche, B., & Cardon, G. (2015). Kinderen in speelstraten bewegen meer en zitten minder. *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer* (249), 40-43.
- 18 Möbius, D., & De Donder, E. (2016). *Factsheet Alcohol*. Retrieved from Brussel: <http://www.vad.be/materialen/detail/factsheet-alcohol>
- 19 Charafeddine, R. (2013). Omgeving, huisvesting en passief roken. In R. Charafeddine & S. Demarest (Eds.), *Gezondheidsenquête 2013. Rapport 4: Fysieke en sociale omgeving*. Brussel: WIV-ISP. Retrieved from https://his.wiv-isp.be/nl/Gedeelde%20%20documenten/HE_NL_2013.pdf
- 20 Milieu & Gezondheid. *Gezond binnen*. Retrieved from http://www.gezondheidsmilieu.be/nl/hoofdthemas/gezond_binnen-16.html
- 21 Kom op tegen Kanker. (2015). *Roken in het gezin*. Retrieved from http://www.komoptegenkanker.be/sites/kotk/files/presentatie_-_roken_in_het_gezin.pdf
- 22 Vlaamse Milieumaatschappij. MIRA Indicatorrapport 2012: Milieu, mens en gezondheid. Retrieved from http://www.milieुरapport.be/Upload/main/Indicatorrapport%202012/321433_mira2012_TW_reduced_Gezondheid.pdf
- 23 Expertisecentrum Val- en fractuurpreventie Vlaanderen. *Valpreventie: Algemeen: Cijfers en feiten*. Retrieved from <http://www.valpreventie.be/algemeen/Cijfersenfeiten.aspx>
- 24 Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid. (2017). *Verkeersveiligheidsbarometer Het jaar 2016*. Retrieved from <http://www.vias.be/nl/onderzoek/verkeersveiligheidsbarometer>
- 25 Stadsmonitor Vlaanderen. (2014). *Algemeen onveiligheidsgevoel*. Retrieved from <http://stadsmonitorvlaanderen.be/algemeen-onveiligheidsgevoel>
- 26 FRA – Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten. (2014). *Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête: resultaten in het kort*. Retrieved from <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-results-glance>
- 27 Vlaamse Milieumaatschappij. (2015). *MIRA Klimaatrapport 2015: over waargenomen en toekomstige klimaatveranderingen. Samenvatting*. Retrieved from <http://www.milieुरapport.be/nl/publicaties/topicrapporten/mira-rapport-klimaat-2015/>
- 28 Wuijts, S., Vros, A., Schets, F., & Braks, M. (2014). *Effecten van klimaat op gezondheid: Actualisatie voor de Nationale Adaptatiestrategie (2016)*. Retrieved from Bilthoven: <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2014-0044.html>
- 29 Estrada, F., Botzen, W. J. W., & Tol, R. S. J. (2017). A global economic assessment of city policies to reduce climate change impacts. *Nature Climate Change*, 7(6), 403-406. doi:10.1038/nclimate3301
- 30 Forzieri, G., Cescaati, A., e Silva, F. B., & Feyen, L. (2017). Increasing risk over time of weather-related hazards to the European population: a data-driven prognostic study. *The Lancet Planetary Health*, 1(5), e200-e208. doi:10.1016/s2542-5196(17)30082-7
- 31 Burgemeestersconvenant voor Klimaat en Energie. (2017). *Convenant in cijfers - Ondertekenaars*. Retrieved from http://www.burgemeestersconvenant.eu/about/covenant-in-figures_nl.html

In samenwerking met ondertekende organisaties

Meer info over deze campagne op: www.partijgezondegemeente.be en www.gezondegemeente.be

Contact: gezondegemeente@gezondleven.be of T 02/422 49 49

Twitter mee en deel uw acties en ideeën met #VKgezond18 en @GezondeGemeente

PGG is fictief en verwijst niet naar een bestaande politieke partij. Met dit initiatief willen de partners uit de preventiesector het belang van een lokaal preventief gezondheidsbeleid benadrukken nu en in de toekomst. Deze partners zijn terug te vinden op www.partijgezondegemeente.be.